

28η Οκτωβρίου και κατοχή (της Μαρίζας Ντεκάστρο)

👁 1296 🗣 0

της **Μαρίζας Ντεκάστρο**

Αν κάποιος αναζητήσει παιδικά και νεανικά μυθιστορήματα για την κατοχή και τον Β Παγκόσμιο Πόλεμο, θα βρει πολλά και εξαιρετικά (ενδεικτικά: Ζέη, Σαρρή, Σουρέλη, Πέτροβιτς, Βαρελλά, Δαρλάση, Μητσιάλη, κ.ά.).

Μέριμνα των συγγραφέων τους είναι αφενός η διατήρηση μέσω και της παιδικής λογοτεχνίας της ιστορικής μνήμης και αφετέρου η ανάδειξη και επεξεργασία παγκόσμιων ζητημάτων που συνδέονται με τον Β Παγκόσμιο Πόλεμο- π.χ. διώξεις των Εβραίων (Μητσιάλη), καταστροφή ή σωτηρία των πολιτιστικών θησαυρών (Δαρλάση, Στοφόρος).

Θα βρει επίσης μικρά μυθιστορήματα που μέρη τους αναφέρονται στο θέμα και διακωμωδούν τις αγκυλώσεις και τις στερεοτυπικές απόψεις, ιδιαίτερα για την 28^η Οκτωβρίου, όπως παρουσιάζονται στις σχολικές γιορτές (και πάλι ενδεικτικά: Παναγιωτάκης- *Παράσταση για κλάματα*, Χριστοδούλου- *Ο Ναβίντ δεν ήρθε για διακοπές*).

Αν πάλι ψάχνει για μικρά παιδιά (νηπιαγωγείο- πρώτες τάξεις του δημοτικού) θα απογοητευτεί γιατί η βιβλιογραφία είναι ελάχιστη. Το πρόσφατο από τα ελάχιστα εικονογραφημένα βιβλία για μικρά παιδιά είναι το *Όταν παίζαμε για τη νίκη, Καραγκιόζη μου*, της Γιώτας Αλεξάνδρου.

Η Αλεξάνδρου βαδίζει στα γνώριμα μονοπάτια της θεματολογίας των παιδικών βιβλίων σκιαγραφώντας τα γεγονότα και αναπλάθοντας το κλίμα των ημερών. Και το κάνει καλά εισάγοντας στη μυθοπλασία ένα ενδιαφέρον εύρημα: τις σκιές, άλλοτε του Καραγκιόζη πίσω από τον μπερντέ και άλλοτε τις τρομαχτικές σκιές της πραγματικότητας του πολέμου. Σε μια διπλή παράλληλη αφήγηση, ο Καραγκιόζης σχολιάζει τα γεγονότα και συνδέει τον ήρωα με τον πατέρα του, τη ζωή τους κατά τη διάρκεια του πολέμου, την κοινή τους αγάπη για το θέατρο σκιών και ταυτόχρονα δίνει πληροφορίες για τη λαϊκή διασκέδαση και τον τρόπο που αντιμετώπιζαν οι κατακτημένοι όσα υφίσταντο. Γύρω από τον ήρωα, ένα αγόρι και την οικογένειά του, πλέκονται τα γεγονότα του πολέμου και αναδύονται συναισθήματα και εμμέσως ερωτήματα. Συγκεκριμένα, το τέλος του βιβλίου είναι ανοιχτό: *Μετά όμως... Δεν θέλω να θυμάμαι*, λέει ο ήρωας αφήνοντας ένα τεράστιο ερωτηματικό στα παιδιά -αναγνώστες για το 'μετά την απελευθέρωση', δηλαδή για τον εμφύλιο που ακολούθησε.

Διαβάζουμε λοιπόν σε μια στρωτή αφήγηση για το μέτωπο, τη Βέμπο και τα τραγούδια της, τις γυναίκες που πλέκουν, το γράμμα του στρατιώτη, τη ζωή των πολεμιστών στην Πίνδο, τη δύσκολη επάνοδο των ηττημένων στρατιωτών- κομβικό σημείο όπου βγαίνουν έντονα συναισθήματα -η χαρά της επιστροφής του πατέρα στην οικογενειακή καθημερινότητα 'σκιάζεται' από την έκπληξη για την εξαθλίωσή του-, το λαϊκό χιούμορ, την πείνα, τους ναζί, τις πράξεις αντίστασης με το κατέβασμα της γερμανικής σημαίας από την Ακρόπολη.

Όμως θα ήμουν αδικη αν στεκόμουν αποκλειστικά στα τυπικά της ιστορίας. Διάβασα το βιβλίο και συγκινήθηκα χάρη στη γραφή της Γιώτας Αλεξάνδρου που με άγγιξε με την απλότητά της!

Η εικονογράφηση του Αχιλλέα Ραζή, μου έδωσε την αίσθηση ότι είμαι θεατής και αναγνώστρια και παρακολουθώ στις σελίδες μία θεατρική παράσταση από tableaux vivants. Βλέπω στο φόντο της σκηνής το σκηνικό που τοποθετεί τον χώρο και τον χρόνο της ιστορίας και σε πρώτο πλάνο τους 'ηθοποιούς'. Σ' ένα δεύτερο επίπεδο, το μάτι απομονώνει λεπτομέρειες - τον Παλαμά στο φέρετρο, τις μορφές των Γερμανών αλλά και στην παρουσία των μαύρων σποραδικών φιγούρων του θεάτρου σκιών, όπως για παράδειγμα τα στρατιωτικά αεροπλάνα και ο Γερμανός μοτοσικλετιστής. Αυτές οι εικόνες παραπέμπουν ευθέως στην έρευνα και την αξιοποίηση των πηγών που δίνονται στο παράρτημα. Θαυμάσια μέχρι εδώ.

Θα σταθώ όμως στη γενική άποψη της εικονογράφησης που αφορά συνολικά το βιβλίο και το στήσιμό του. Το πλήθος των εικόνων σε κάθε σαλόνι έχει ως αποτέλεσμα αφενός τη συστηματική και ρεαλιστική εικονοποίηση του κειμένου, η οποία δεν αφήνει τη σκέψη να πετάξει, και αφετέρου συμπαρασύρει τα κείμενα που κάπως πρέπει να τοποθετηθούν στις σελίδες.

Τα παραρτήματα εκτός κειμένου είναι ένα βιβλίο από μόνα τους, με μέρη για παιδιά και μέρη για ενήλικους.

Θα πρότεινα αλλαγή στη σειρά τους.

Πρώτο το Γλωσσάρι που εξηγεί σημεία του κειμένου. Είναι όμως άνισο ως προς τις πληροφορίες που παρέχει. Λίγα παραδείγματα: υπερβολικά πολλές λεπτομέρειες στο λήμμα 'Λιλί Μαρλέν' με ονόματα, ημερομηνίες, στρατιωτικές επιχειρήσεις, ενώ υπάρχει ανάγκη για περισσότερη ανάπτυξη σε άλλα, όπως στο λήμμα 'δελτίο'- ποια συγκεκριμένα τρόφιμα δίνονταν με το δελτίο ώστε να καταλάβουν τα παιδιά το μέγεθος της πείνας και των ελλείψεων σε προϊόντα διατροφής,

Στη συνέχεια έχουν σειρά οι πηγές και οι παραπομπές, η βιβλιογραφία με το οπτικοακουστικό υλικό και τους διαδικτυακούς συνδέσμους. Ενημερωτικά συμπληρώνω με την εκπαιδευτική ιστοσελίδα *Ιστορίες για τον Β Παγκόσμιο Πόλεμο* <http://ww2istories.gr/index.php?id=5> η οποία παρότι απευθύνεται σε στη β' βάρθμια εκπαίδευση είναι πηγή ιδεών που μπορούν επίσης να αξιοποιηθούν από τους εκπαιδευτικούς της α' βάρθμιας. Και τέλος το κεφάλαιο *Οι τέχνες στα χρόνια του πολέμου και της κατοχής*.

Το εξαντλητικό αναλυτικό και πυκνό Χρονολόγιο προσπαθεί να υποκαταστήσει τα ειδικευμένα βιβλία ιστορίας. Όμως σ' ένα βιβλίο δεν χωράνε όλα! Με οικονομία και σε πολύ απλούστερη μορφή και με αναφορά βασικών γεγονότων θα μπορούσε να είναι χρήσιμο για τους αναγνώστες υπομνηματίζοντας την ιστορία που διάβασαν. Μόνο έτσι λειτουργεί παιδαγωγικά!

****

Ο Γκρέγκορ Μαγκουάιρ (1954), τον οποίο γνωρίσαμε στην Αθήνα στο συνέδριο της IBBY*, γράφει στο σημείωμα της ελληνικής έκδοσης του μυθιστορήματός του *Ο καλός ψεύτης*, πως κάθε λέξη του είναι αποκύημα της φαντασίας του-δηλαδή ψέμα. Κάθε λέξη είναι όμως αληθινή σ' αυτή την ιστορία που τοποθετείται στην κατεχόμενη Γαλλία και η οποία θα μπορούσε να συμβεί στην Ελλάδα ή οπουδήποτε αλλού στην Ευρώπη.

Τα ψέματα έδιναν κι έπαιρναν στην οικογένεια του Μαρσέλ, γιατί ήταν το μέσο που προστάτευε από τους ναζί τους ίδιους και όσους έκρυβαν. Έτσι, ο Μαρσέλ και τ' αδέρφια του βλέπουν τα ψέματα σαν ένα παιχνίδι και γίνονται μικροί Μινχάουζεν χωρίς να αναρωτιούνται γιατί τους είναι επιτρεπτά. Θα το μάθουν στο τέλος του πολέμου και τότε θα λύσουν το μυστήριο των *καλών ψεμάτων*.

Ο καλός ψεύτης διαθέτει όλα εκείνα που θα ήθελε (ή που σχεδόν επιβάλλεται) να διαθέσει ένα παιδί σ' ένα μυθιστόρημα που εκτυλίσσεται στον Β Παγκόσμιο Πόλεμο: το ιστορικό περιβάλλον και τα γεγονότα όσο σκληρά κι αν είναι πλαισιωμένα με παιδικές περιπέτειες, σκανταλιές, πονηριές, κ.α.

Στην ιστορία του ο Μαγκουάιρ επεξεργάζεται μεταξύ αστείου και σοβαρού την ηθική διάσταση του ψέματος και δίνει αφορμή να συζητηθούν αλήθειες που κρύβονται πίσω από ψέματα. Η προτροπή 'Παιδί μου, μη λες ψέματα', αλλάζει πρόσημο και γίνεται ηθική γιατί εξυπηρετεί τον σκοπό της επιβίωσης και της σωτηρίας.